

Ongehoorzaam Present

Inspiratiedag

Presentie tussen passie en protocol

Dinsdag 17 maart 2026

Inleidend: Dries, de oude hond en zijn baasje

Het cijfer van de
ongehoorzaamheid

Filmfragment

Adolescence

Begeleidende vraag: Wie doet zijn werk hier goed?

<https://www.netflix.com/watch/81763204?trackId=284616272>

The hill we climb

The new dawn blooms as we free it.

For there is always light,

If only we're brave enough to see it.

If only we're brave enough to be it.

Amanda Gorman

Vertrekpunt: Corona

- **Gewrongenheid** tussen systeemwereld en leefwereld (Habermas, 1999).
- **Morele stress:** Hulpverleners ervaren stress wanneer je de zorg niet kan bieden die voldoet aan eigen morele standaarden (Oh & Gastmans, 2015).
- **Morele verwonding:** De psychische en sociale problemen die mensen kunnen ontwikkelen wanneer hun morele overtuigingen en verwachtingen geweld worden aangedaan door eigen of andermans handelen (Molendijk, Eikenaar, Gilhuis, & van der Maarel, 2025)

Regels!

- Noodzakelijk in functie van de organisatie van goede zorg
- Kwaliteitsbeleid: checklists, richtlijnen, protocollen en procedures (rapportage, evaluatie en bijsturing)
- Dit vraagt gehoorzame werknemers, het kwaliteitsbeleid staat of valt met gehoorzaamheid als compliance = nakomen van de regels, je ernaar schikken

Mogelijke gevolgen van regelgeving

- Moralicide als mogelijk gevolg (Baart, 2016).
- De pandemie zorgde voor een enorme toename van burn-out bij hulpverleners (Looi, Allison, & Bastiampillai, 2023).
- *“Wij moesten ons lazarus werken en rotregels vasthouden, en intussen stonden mensen zich vrolijk klem te zuipen op illegale feesten en te zeuren dat het binnen zitten zo zwaar was. Verschrikkelijk”* (Molendijk, Eikenaar, Gilhuis, & van der Maarel, 2025).
- Hulpverleners dreigen naast autonomie en agency, verbinding met de ander te verliezen.
- *‘Mensen worden uit elkaar gepeuterd tot een reeks van handelingen die binnen een bepaald tijdsbestek moeten worden gesteld, om in dit geval efficiënte zorg te produceren, zoals aan het eind van een assemblagelijijn een auto van de band rolt’* (Mortier, 2024, p. 116).

Playing the system, hoe toont zich ongehoorzaamheid?

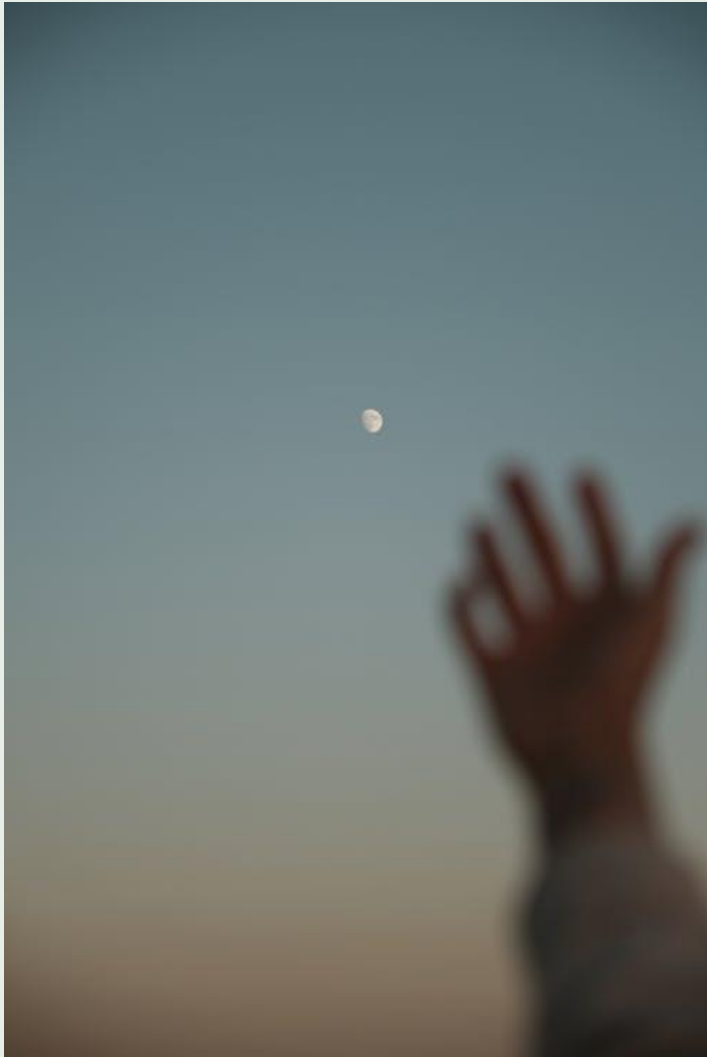
- Vertrekpunt is morele verontwaardiging of weerzin
→ de aanleiding is altijd de ander
- Het brengt ons in beweging
→ je kan bijna niet anders
- Het doet ons spreken
→ **Parresia** (Foucault), het delen van een overtuiging die niet gemaskeerd wordt, de stem van de stemlozen laten klinken
- Het doet ons niet spreken
→ **Klein verzet**, niet spreken maar subtiel anders doen, flexibel en creatief omgaan met regels

Een psychiatrisch verpleegkundige beschrijft hoe een man op de afdeling al weken geen woord zei. Niemand leek echt tot hem door te dringen. “We probeerden van alles, maar er kwam geen reactie. Hij leek afgesloten van alles en iedereen. En toch voelde ik dat hij niet zomaar afwezig was. Er was iets in zijn blik en zijn houding dat me zei: hij wil contact, maar het lukt hier gewoon niet.”

“Op een dag vroeg ik hem of hij eens mee naar buiten, naar de stad, zou willen. Het was gewoon een ingeving van het moment. En verrassend genoeg knikte hij. Dus gingen we zomaar, vanop onze gesloten afdeling, het centrum in. En wat er toen gebeurde, raakte me diep. Nog voor we goed en wel buiten waren, begon hij te praten. Niet aarzelend, niet voorzichtig. Nee, gewoon voluit. En hij stopte niet meer. Het was alsof er ergens een knop omgedraaid was. Alsof hij pas buiten de muren van de instelling zichzelf kon zijn en zijn stem terugvond.”

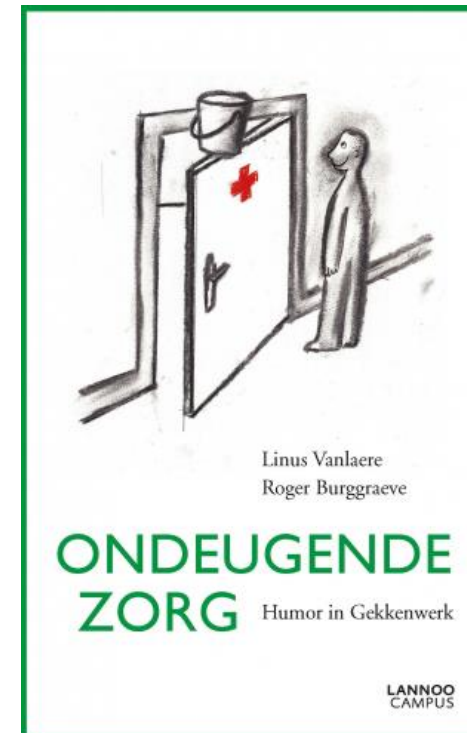

Ongehoorzaamheid
vertrekt vanuit een
gehoorzaam gehoor
geven aan het appel
van de ander
(naar Levinas,
1994)

Parèssia, onder de vorm van humor

- Humor lijkt een bescheiden vorm van protest. Het vertrekt niet vanuit het idee dat je de waarheid in pacht hebt (Vanlaere & Burggraeve, 2020)
- Kan humor luchtigheid in complexe situaties brengen of perspectief inbrengen door de zorgontvanger via een kwinkslag weer een stem te geven?

Ongehoorzaamheid onderwijs

- Leren we studenten om zich te conformeren aan de systeemwereld?
- Creëert dit een illusie van maakbare zorg?
- Wanneer we studenten leren om hun zorg af te stemmen op de ander, kunnen ze opnieuw **invloed** ervaren. Niet enkel, wij ondergaan, maar ook wij hebben een stem, al is die stilzwijgend.
- Invloed ervaren zorgt voor betekenisgeving en agency, wat versterkend kan werken.

Tot slot: wie roept er cut op de set?

De vier seizoenen van Brihang, een intiem portret van Brihang tijdens een bijzonder jaar.

<https://www.vrt.be/vrtmax/a-z/de-vier-seizoenen-van-brihang/2025/de-vier-seizoenen-van-brihang/>

Bedankt

Hade Blockeel

Hadewijch.blockeel@vives.be